

3276

I

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Inledning.

Efterföljande rygstreckningen om jullekarna gjordes julen 1931. De lektes då vid åtskilliga "julkalas" i Yvare och Foys, vid vilka rygstreckningen var närvarande. Åtskilliga olika andra lekur torde också vara bekanta liksom även andra sätt att lösa pauter.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

2

Uppteckningen rör "Hela kostymen."

Även denna lek är egentligen en pant-
lek. Den leks emellertid mera sällan.
I rummet måste finnas stöplatser till
alla deltagarna utom en. Deltagarna taga
plats på sina stöplatser. En eller två par av
dem går omkring och viskar i de andras
öron namnet på olika delar i en kost-
kostym. En får eller får föreställa västen,

en annan byarna, en tredje kalsongerna osv.
 När alla deltagarna blivit tilldelade var sin
 porsdel av herrkastymen sätta sig alla utom en
 på sidplatserna. Den som inte får någon sid-
 plats står mitt på golvet med en spatserkäpp
 i handen. Han stöter käppen i golvet och
 säger: "Här är skjartan / eller skorna, kragen osv /
 men var är byarna / eller strumporna, västen
 osv. /?" "Byarna" springa då upp, tar käppen
 och "skjartan" går och sätter sig på den plats,
 där "byarna" suttit. Skulle "byarna" ha glömt
 sitt namn eller sidan och står och inte kommer
 upp i tid, så måste han / eller hon / ge pant. Så brukar
 "byarna" med käppen i golvet nu upprepa

frågan. På så sätt fortgår leken, tills någon stöter
med häppen i golvet och säger: "Här är strumporna
/e. d. /, men var är hela kostymen?" Då skole alla
springa upp från sina platser och taga sig nya. Ett
fastligt virrvarr uppstår under stort jubel. En av
de deltagande måste bli utan plats, han får
övertaga häppen. Så fortgår åter leken på
det vanliga sättet tills någon annan frågar
efter hela kostymen osv. - Om panterna se
"Pauter"!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

5

Uppteckningen rör "Skeppet är lastat."

alla deltagarna sätta sig på stolar och soffor runt omkring i rummet. En utses att taga upp pauterna. En annan av deltagarna kastar en saumauknuten näsduk till en av de sittande och säger: "Skeppet är lastat." Den som får näsduken frågar: "vamié" (vad med, med vad). Den som kastade skall då svara med ett ord t. ex. apelsiner, asfalt, barn, blomma, ricoria o. s. v. För

detta ord gäller särskilda regler. Det behöves
 inte nödvändigtvis vara ett substantiv men
 borde i allmänhet vara det. Så skall det, och
 detta är mycket viktigt, börja på en i för-
 väg överenskommen bokstav t. ex. a: apel-
 smär, andas, aukor, Anton, Anna o. s. v. Man
 håller på med en bokstav, som man kom-
 mit överens om, tills deltagarna på svårt
 att hitta några ord med densamma som be-
 gymmelsebokstav. Då byter man om och tar
 vanligen nästa i alfabetet. Kan den till-
 frågade inte ge ett svar, eller om han svarar
 med ett bokstav ord, som börjar på en
 annan begymmelsebokstav än den överens-

3276

7

komna, får han ge pant. Likaledes om han
inte genast kastar näsduken, sedan han fått
svar på sin fråga. Om panterna se "Pantar".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

ACC. NR. 3276

Q

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

8

Uppteckningen rör "Svarta leken."

Föreläsning för leken är, att ett antal av deltagarna inte kan dansamma, men att åtminstone två äro invigda. Leken går ut på att förbrylla de oinvigda. En av de kunniga går ut; en annan, som likaledes måste vara inviderad placerar sig mitt på golvet med en häpp i hanelen. De övriga taga plats runt omkring. Dessa komma överens om ett visst föremål i saumme rum. Den som varit ute

får nu komma in. Den andre pekar nu med
sin häpp på det ene föremålet efter det andra
och frågar i det han pekar på varje sak: "Är det
spegelet? Är det dom där skorna? Är det kallas
slips? Är det vasen där?" o. s. v. Den som varit
ute svarar då nej tills den andre pekar
på det föremål, man kommit överens om.
Det hela ser mycket egendomligt ut för dem
som ej äro invigda i mysteriet. Att det måste
finnas något besken, är man på det klara
med. Men vad? Man gissar på att det är något
särskilt stick med häppen, eller något i frå-
garens sätt att framställa sin fråga osv.
Tro någon att han uppdragat hemligheterna

3276

får han gå ut. Man kommer överens om ett
mycket föremål. Bekändet och frågandet börjar.
Han kan nu lekas säger han ja, när frå-
garen kommer till det överenskomna före-
målet; han kan den inte misslyckas han i
de allra flesta fall till stor förnöjelse för de
övriga.

Lösningen är emellertid utomordentligt
enkel. Frågaren pekar på det ena föremålet
efter det andra av olika kulörer utom svar.
Till slut pekar han på ett svart föremål.
"Är det det?" - "Nej." Nästa föremål han pekar
på är det överenskomna. Den som varit ute
svarar utom tvivels ja, ty han vet att det

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

3276

79

alltid är så, att när det svarta föremålet
kommit, sen kommer det rätta. - Därav
namnet "svarta lekun."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

12

Uppteckningen rör "Käppen vilas".

Denna lek påminner om "Svarta leken".
Liksom i "Svarta leken" förutsättes att den är
bekant för minst två av deltagarna och
skänd för de övriga eller suplet av de
övriga. En av de kunniga tar käppen
och ställer sig mitt på golvet. De övriga
samlas runt omkring honom. Han ritas nu
med käppen en massa krumkuror på
golvet. Det hela ser för de oinvigda mycket

mystiskt ut. När han slutat rita frågar han: "Så nu åt? / säg ni det? /" "Ja" ropar någon eller några av deltagarna. Förut har bestämts att en av de som han lekade skall gå ut i ett annat rum. Han går nu efter ritningen och frågas framställande och svarat. Han med käppen lägger den nu på axeln på en av deltagarna och säger: "Käppen vilar" Den andre svarar ute ifrån det andra rummet: "Ja". Så upprepas några gånger tills han lägger käppen på den person, som först svarade "ja" efter sedan han ritats med käppen och säger: "På vem vilar käppen?" Den där ute säger då namnet på den person, som först svarade

3276

76

"ja". Dessa kan rympas hur många gånger som helst. Den oinvigde lägger sällan märke till detaljen med ja-ordet, utan stirrar sig blind på de underliga brumelurarna som ritas med käppen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

ACC. NR. 3276

78

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Blekinge* Upptecknat av: *Rouise Bengtsson*
Härad: *Rister* Adress: *Ysane Sjörsborg*
Socken: *Ysane* Berättat av: *upptecknaren*
Uppteckningsår: *1931* Född år *1909* i *Ysane m.*

15

Uppteckningen rör

Panter

3276

Pauter.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV~~16~~

Pauterna uppsamlas i allmänhet i en hatt
r. d. Som pauter lämna deltagarna någon
av sina tillhörigheter: klocker, klockkedjor, näs-
dukar, fingerringar, tånicksaskar o. s. v. En av
deltagarna får i uppgift att samla upp pauter-
na och förvara dem. När man samlat upp så
många pauter, som man anser att man kan
"göra skäl för" börjar inlösningen. Pautupp-
samlaren tager en paut i handen, dock så att
ingen av de övriga deltagarna kan se vad
det är eller vems det är och frågar: "Vad

skall den göra, som råder om denna panteu?"
Någon av deltagarna svarar vad han skall göra.
Han fullgör det som blivit honom ilagt/se
nedan om panteernas inlösande! Sedan tar pant-
uppsamlaren en ny pant i handen, vänder
sig till den som sist "gjorde skäl för sin
pant" och säger: "Vad skall den göra som
råder om denna panteu?" Enligt reglerna bör
denne då säga vad panteus ägare skall göra.
Skulle han inte kunna något rätta, på vilket
man brukar "göra skäl för panteerna", får någon
mera kunnig avge svaret. — Det finnes till-
fällen vid panteernas återlösande — och de äro rätt van-
liga — då det erfordras två personer — vanligen av

3276

2/1

olika kön - då tar pantnyttssamtalen en annan
pant, håller den dolt i handen och frågar: Skall
han läsa den med den, som äger denna
pant. Då svarar någon av de övriga deltagarna
ja eller nej. Sedan dom nej så får han
ta en annan pant och göra samma fråga
om igen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Kliva upp på en stol.

Vederbörande ställer sig bakläng på sitzen
av en stol och säger: "När står jag som ett
blaukt svind och den som har mig bäst
kommer fram och lyfter ner mig." Då springer
en av deltagarna fram, om en pojke står
på stolen springer en flicka fram och
kvävar om det är en flicka, och lyfter ner
den från stolen.

Räkna veckans dagar

En av deltagarna, en pojke och en flicka,
läsa samtidigt igen sina papper på föl-
jande sätt. Två stolar ställas med rygg-
stöden mot varandra. De båda personerna
taga plats på var sin stol med ryggen
emot varandra. En av deltagarna, vanligen
är det en pojken som börjar, håller ett
mynt mellan läpparna. Sedan skall han vrida
sig om och lämna hemme myntet, vilket han
skall ta med sina läppar. När han överlämnar
myntet säger någon av dem båda eller någon
av de övriga deltagarna: månda. Sedan skall
han taga myntet från hemme på samma sätt.

Det är tisdag. Han lämnar tillbaks myntet till henne. Onsdag. Så fortsättes alla veckans dagar igenom.

Bevärfande vridningarna gälla särskilda regler. Om han t.ex. böjer med åt vrida sig åt vänster så måste hon också vrida sig åt vänster från sig räknat. Vridar han sig åt höger måste hon också vrida sig åt höger. Det gillas inte att t.ex. han vridet sig åt höger och hon åt vänster. När så ~~tröta~~ hon har gripit myntet mellan läpparna vrida sig båda åt t.ex. höger om de vridit sig åt vänster förut.

De komiska situationerna ryggsta förstis

3276

25

när mynket skall överlämnas, då de
båda måste närma läpparne som till en
kys.

Mynket utbytes ofta av en tändsticka
eller något annat längre föremål.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

krjpa ona bäst.
krjpa under bordet.

Den som skall "göra skäl för sin pant" på detta sätt blir tillsagd att krypa under ett bord, vanligen det som står mitt på golvet, och stanna kvar där. När han kommit under bordet blir han tillsagd att noga upprepa vad pantuppsamlaren säger. Därefter berättar pantuppsamlaren / sällan någon av de övriga:
"Här sitter jag -"
Han under bordet: "Här sitter jag -"
Pantuppsamlaren: " - och är klok och vis"

Den under bordet: " - och är klok och vis".
Pantuppsamlaren förestavar vanligen i sin före-
läsande, tillgjord ton; men när den under
bordet sagt "och är klok och vis" säger pant-
uppsamlaren med sin vanliga röst: "Ja, hade
du varit klok och vis så hade du inte
sittit där." Detta yderande framkallar mycket
munterhet. Den andre får taga sig fram
så bra han kan. Sedan får han tillbaka
sin pant.

Köra sju resor till skogs.
 fjärra för resan till skogs

Den som skall "göra skat för sin part" på detta sätt går fram till en dörr, ställer sig med ansiktet mot den, böjer sig framåt och trycker pannan hårt mot dörrens skat yta. Nu böjer han sig ända mera framåt, drar huvudet nedåt, under det att han alltjämt trycker pannan hårt mot dörren. Då uppstår, om det hela utföres riktigt, skakningar i dörren och ett dolt ljud. Konststycket är emellertid ganska svårt att

3276

29

utföra. Oftast tycker vederbörande inte till-
räckligt hårt med pannan mot störren. Då
följa uppmaningar att han skall byta hårdare,
köra riktigt o.s.v. Situationen verkar ofta
ganska komisk.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—26